

cute sentiunt : sed intelligant perventurum ad sectionem , quod habuerit perseverantem tumorem. Gratia Dei & pax Domini nostri Jesu Christi coronet te in omni tempore , & ambulantem de virtute in virtutem glorificet in æternum , Domine papa beatissime ineffabiliter mirabilis , incomparabiliter honorande , præstantissime patrone.

HILARII AD AUGUSTINUM de eodem argumento,

EPISTOLA INTER AUGUSTINIANAS CCXXVI.

Domino beatissimo , ac toto affectu desiderando , & multum in Christo suscipiendo patri AUGUSTINO , a HILARIO.

1. *SI cessantibus contradicentium quaestionibus gratæ sunt plerumque studiosorum inquisitiones , ut etiam illa , quæ absque periculo ignorarentur , ediscant ; arbitrario gratiorem fore sedulitatem nostræ relationis , quæ dum indicat secundum quorundam*

a Hic profectò ab Hilario arelanensi , qui Augustini de prædestinatione sententiam , sicuti Prosper in superiore epistola scribit , in querelam trahebat , distinguit se ipse infra n. 10. hisce verbis : Nolo autem sanctitas tua sic me arbitretur hæc scribere , quasi de his quæ nunc edidisti ego dubitem. Significat præterea ibidem , se ipsius presentia delictis aliquando potitum , uberibusque salubribus nutritum fuisse. Deinde se laicum esse n. 9. indicat ; ac postremò Augustinum appellat patrem , ab ipsoque vicissim in subsequente libro de Prædestinatione sanctorum cap. 1. filius nuncupatur : quæ sane in arelatensem episcopum minime conveniunt.

dam prosecutiones quædam adversantia veritati , non tam sibi quàm illis qui turbantur & turbant , per consilium sanctitatis tuæ satagit provideri , Domine beatissime , ac toto affectu desiderande , & multum in Christo suscipiende pater.

2. *Hæc sunt itaque quæ Massiliæ , vel aliis etiam locis in Gallia ventilantur. Novum & inutile esse prædicationi , quod quidam secundum propositum eligendi dicantur , ut id nec arripere valeant , nec tenere , nisi credendi voluntate donata. Excludi putant omnem prædicandi vigorem , si nihil quod per eum excitetur , in hominibus remansisse dicatur. Consentiant omnem hominem in Adam perisse , nec inde quemquam posse proprio arbitrio liberari. Sed id conveniens asserunt veritati , vel congruum prædicationi , ut cum prostratis , & nunquam suis viribus surrecturis annuntiatur obtinendæ salutis occasio ; eo merito quo voluerint & crediderint , à suo morbo se posse sanari , & ipsius fidei augmentum , & totius sanitatis suæ consequantur effectum. Ceterum ad nullum opus vel incipiendum , nedum perficiendum , quemquam sibi sufficere posse consentiunt : neque enim alicui operi curationis eorum annumerandum putant , exterrita & supplici voluntate unumquemque ægrotum velle sanari. Quod enim dicitur : Crede , & salvus eris ; unum horum exigi asserunt , aliud offerri ; ut propter id quod exigitur si redditum fuerit , id quod offertur deinceps tribuatur. Unde consequens putant , exhibendam ab eo fidem , cujus naturæ id voluntate Conditoris , concessum est ; & nullam ita deprava-*

Massiliensium & aliorum quorundam in Gallis de prædestinatione sententia.

vatum vel extinctam putant, ut non debeat vel possit se velle sanari; propter quod, vel sanetur quis à sua, vel si noluerit, cum sua ægritudine puniatur. Nec negari gratiam, si præcedere dicatur talis voluntas, quæ tantum medicum quærat; non autem quidquam ipsa jam valeat. Nam illa *Rom. 12.3.* testimonia, ut est illud: Sicut unicuique partitus est mensuram fidei, & similia, ad id volunt valere, ut juvetur qui cæperit velle; non ut etiam donetur ut velit, rejectis ab hoc dono aliis pariter reis, & qui possent similiter liberari, si ea, quæ pariter indignis præstatur credendi voluntas, etiam ipsis similiter præstaretur. Si autem, ajunt, dicatur vel talem omnibus remansisse, quæ vel contemnere quis valeat, vel obedire; de compendio putant rationem reddi electorum vel resectorum, in eo quod unicuique meritum propriæ voluntatis adjungitur.

3. Cum autem dicitur eis, quare aliis vel alicubi prædicetur, vel non prædicetur, vel nunc prædicetur quod aliquando penè omnibus, sicut nunc aliquibus gentibus non prædicatum sit: dicunt id præscientiæ esse divinæ, ut eo tempore, & ibi & illis veritas annuntiaretur, vel annuntietur, quando & ubi prænoscebatur esse credenda. Et hoc non solum aliorum catholicorum testimoniis, sed etiam sanctitatis tuæ disputatione antiquiore se probare testantur; ubi tamen eandem gratiam non minore veritatis perspicuitate docueris: ut est illud quod dixit sanctitas tua * in quæstione contra Porphyrium, de Tempore christiænæ religionis: Tunc voluisse hominibus apparere Christum, & apud eos prædicari doctrinam suam, quan-

* Epist.
102. quæst.
2. n. 14.

quando sciebat & ubi sciebat esse, qui in eum fuerant credituri. Vel illud de libro in epistolam ad Romanos: Dicis itaque mihi: Quid adhuc conqueritur? Nam voluntati ejus quis resistit? Cui sanè inquisitioni, *inquis*, sic respondet, ut intelligamus spiritualibus viris, etiam non secundum terrenum hominem viventibus, patere posse prima merita fidei & impietatis, quomodo Deus præscientia eligit credituros, & damnet incredulos; nec illos ex operibus eligens, nec istos ex operibus damnans; sed & illorum fidei præstans ut bene operentur, & istorum impietatem deserendo obdurans ut malè operentur. Et iterum *in eodem libro superius*: Æquales omnes sunt ante meritum, nec potest in rebus omni modo æqualibus electio nominari. Sed quoniam Spiritus sanctus non datur nisi creditibus; non quidem Deus eligit opera quæ ipse largitur, cum dat Spiritum sanctum, ut per caritatem bona operemur: sed tamen eligit fidem, quia nisi quisque credat, & in accipiendi voluntate permaneat, non accipit donum Dei, id est, Spiritum sanctum, per quem infusa caritate bonum possit operari. Non ergo eligit opera cujusquam in præscientia, quæ ipse donaturus est; sed fidem eligit in præscientia; ut quem crediturum esse præscivit, ipsum eligeret, cui Spiritum sanctum daret, ut bona operando etiam æternam vitam consequeretur. Dicit enim Apostolus: Idem Deus qui operatur omnia in omnibus. Nusquam autem dictum est: Deus credit omnia in omnibus. Quod enim credimus, nostrum est: quod autem operamur, illius. Et cetera in eodem opere; quæ se acceptare & probare testantur, tamquam convenientia evangelicæ veritati.

Rom. 9.19.

In expositione quarundam propositionum epistolæ ad Romanos. propos. 62.

Prop. 60.

1. Cor. 12. 6.

Ce-

4. Ceterum præscientiam, & prædestinationem, vel propositum, ad id valere contendunt, ut eos præscierit, vel prædestinaverit, vel proposuerit eligere, qui fuerant credituri. Nec de hac fide posse dici:

I. Cor. 4. 7. Eorumdem de perseverantia dono contra Augustinum sententia.

Quid habes quod non accepisti? Cum in eadem natura remanserit, licet vitiata, quæ prius sana ac perfecta donata sit. Quod autem dicit sanctitas tua, neminem perseverare, nisi perseverandi virtute percepta; hactenus accipiunt, ut quibus datur, inertem licet, præcedenti tamen proprio arbitrio tribuatur: quod ad hoc tantum liberum asserunt, ut velit vel nolit admittere medicinam. Ceterum & ipsi abominari se & damnare testantur, si quis quidquam virium in aliquo remansisse, quo ad sanitatem progredi possit, existimet. Nolunt autem ita hanc perseverantiam prædicari, ut non vel suppliciter emereri, vel amitti contumaciter possit. Nec ad incertum voluntatis Dei deduci se volunt; ubi eis, quantum putant, ad obtinendum vel amittendum, evidens est qualecumque initium voluntatis. Illud etiam testimonium quod posuisti: Raptus est ne malitia mutaret intellectum ejus; tamquam non canonicum definiunt omittendum. Unde illam præscientiam sic accipiunt, ut propter fidem futuram intelligendi sint præscitii: nec cuiquam talem dari perseverantiam, à qua non permittatur prævaricari; sed à qua possit sua voluntate deficere & infirmari.

As-

^a Id vetus codex Corb. ad sequentem sententiam sic revocat: Et infirmari asserunt tam utilem exhortandi consuetudinem.

5. Asserunt tum inutilem exhortandi consuetudinem, si nihil in homine remansisse dicatur, quod correptio valeat excitare: quod quidem inesse naturæ sic se dicere confitentur, ut hoc ipso quod ignorantem veritas prædicatur, ad beneficium præsentis gratiæ referendum sit. Nam si sic prædestinati sunt, inquit, ad utramque partem, ut de aliis ad alios nullus possit accedere, quò pertinet tanta extrinsecus correptionis instantia? si non ab homine, etsi non fides integra, saltem vel dolor compunctæ infirmitatis exoritur, aut periculum demonstratæ mortis horretur? Nam si non potest timere quis, unde terretur, nisi ea voluntate quæ sumitur, non ex eo culpandus quod nunc non vult; sed in eo & cum eo, qui sic aliquando noluit, ut eam damnationem cum suis posteris mereretur incurrere, ut nunquam recta, semper autem prava vellet appetere. Si autem est qualiscumque dolor qui ad exhortationem corripientis oriatur; hanc ipsam dicunt causam, propter quam vel rejiciatur alius, vel alius assumatur: atque ita non opus esse partes constitui, quibus nec adjiciendum sit aliquid, nec detrahendum.

6. Deinde molestè ferunt, ita dividi gratiam, quæ vel tunc primo homini data est, vel nunc omnibus datur; ut ille acceperit perseverantiam, non qua fieret ut perseveraret, sed sine qua per liberum arbitrium perseverare non posset: nunc verò sanctis in regnum per gratiam prædestinatis non tale adiutorium perseverantiæ detur, sed tale ut eis perseverantia ipsa donetur; non solum ut sine isto dono perseverantes esse non possint, ve-

Sup. lib. de correptione & gratia, cap. 11. & 12.

rùm etiam ut per hoc donum nonnisi perseverantes sint. His verbis sanctitatis tuæ ita moventur, ut dicant quamdam desperationem hominibus exhiberi. Si enim, ajunt, ita Adam adjutus est, ut & stare posset in justitia, & à justitia declinare; & nunc ita sancti juvantur, ut declinare non possint, siquidem eam acceperunt volendi perseverantiam, ut aliud velle non possint; vel sic quidam deseruntur, ut aut nec accedant, aut si accesserint, & recedant: ad illam voluntatem pertinuisse dicunt exhortationis vel comminationis utilitatem, quæ & persistenti & desistendi obtinebat liberam potestatem; non ad hanc, cui nolle justitiam inevitabili necessitate conjunctum est; præter illos, qui sic concreati sunt his, qui cum universa massa damnati sunt, ut exciperentur per gratiam liberandi. Unde in hoc solo volunt à primo homine omnium distare naturam, ut illum integris viribus voluntatis juvaret gratia volentem, sine qua perseverare non poterat: hos autem amissis & perditis viribus credentes tantum, non solum erigat prostratos, verùm etiam suffulciat ambulantes. Ceterum quidquidlibet donatum sit prædestinatis, id posse & amitti & retineri propria voluntate contendunt. Quod tunc falsum esset, si verum putarent eam quosdam perseverantiam percepisse, ut nisi perseverantes esse non possent.

Ibid. cap.
13. & cap.
14.

7. Inde est quod & illud pariter non accipiunt, ut eligendorum rejiciendorumque esse definitum numerum^a velint: atque illius sententiæ expositionem, non eam quæ

^a Plures MSS. nolint.

à te est deprompta suscipiant, id est, ut ^{1. Tim. 2. 4.} nonnisi omnes homines salvos fieri velit, & non eos tantum qui ad sanctorum numerum pertinebunt; sed omnes omnino, ut nullus habeatur exceptus. Nec hoc timendum, quòd quidam eo invito perire dicantur: sed quomodo, ajunt, non vult à quocumque peccari vel deseri justitiam, & tamen jugiter illa deseritur contra ejus voluntatem, committunturque peccata; ita eum salvari velle omnes homines, nec tamen omnes homines^a salvari. Testimonia etiam Scripturæ quæ de Saule vel de David posuisti, ^{1. Reg. 10. 25.} non pertinere putant ad quæstionem, quæ de exhortatione versatur. Alia autem ad id referunt, ut ex his eam gratiam accipiant commendari, qua unusquisque post voluntatem juvatur; vel ad ipsam vocationem, quæ præstatur indignis. Hoc enim & illis locis tuorum opusculorum, & aliorum, quæ persequi longum est, se demonstrare testantur.

8. Parvulorum autem causam ad exemplum majorum non patiuntur adferri. Quam & tuam sanctitatem dicunt eatenus adtingisse, ut incertum esse volueris, ac potius de eorum pœnis malueris dubitari. Quod ^{Cap. 23.} in libro tertio de libero arbitrio ita positum meministi, ut hanc eis occasionem potuerit exhibere. Hoc etiam de aliorum libris, quorum est in Ecclesia auctoritas, faciunt: quod perspicit sanctitas tua non parum posse juvare contradictores, nisi majora, aut certè vel paria proferantur à nobis. Non enim ignorat prudentissima pietas tua, quanto

AA 2

^a Aliquot MSS. velle salvari.

plures sint in Ecclesia, qui auctoritate nominum in sententia teneantur, aut à sententia transferantur. Ad summam, fatigatis omnibus nobis, ad id prosecutio eorum, vel potius querela convertitur, consentientibus etiam his, qui hanc definitionem improbare non audent, ut dicant: Quid opus fuit hujuscemodi disputationis incerto tot minus intelligentium corda turbari? Neque enim minus utiliter sine hac definitione, ajunt, tot annis, à tot tractatoribus, tot precedentibus libris & tuis & aliorum, cum contra alios, tum maxime contra pelagianos, catholicam fidem fuisse defensam.

9. Hæc, mi Pater, & alia interminabiliter plura, ut summa mea vota confitear, per me deferre maluissem; vel, quia hoc non merui, saltem prolixiore tempore omnia, quibus moventur, collecta dirigere; ut quidquid de hac re contradicitur, quatenus refelli, vel, si id non potest, tolerari deberet, audirem: sed quia neutrum ex voto provenit, malui, quomodo potui, hæc comprehensa dirigere, quam penitus de tanta quorundam contradictione reticere. Sunt ex parte tales personæ, ut his consuetudine ecclesiastica laicos summam reverentiam necesse sit exhibere. Quod quidem ita curavimus Deo juvante servare, ut cum opus fuit, non taceremus, quæ ad quæstionis hujus assertionem exiguitas nostrarum virium suggererat. Sed nunc summam, quantum festinatio perlatoris admisit, hæc velut commonendo suggessi. Tuae sanctæ prudentiæ est dispicere quid facto opus sit, ut talium & tantorum superetur vel temperetur intentio. Cui ego jam parum prodesse existimo

mo te reddere rationem, nisi & addatur auctoritas, quam transgredi infatigabiliter contentiosa corda non possint. Sed planè illud tacere non debeo, quòd se dicant tuam sanctitatem, hoc excepto, in factis & dictis omnibus admirari. Tuum erit decernere, quomodo sit in hoc eorum contradictio toleranda. Nec mireris quòd aliter, vel aliqua in hac epistola addidi, quantum puto, quæ in superiore non dixeram: talis est enim nunc eorum definitio, præter illa quæ per festinationem aut oblivionem fortasse præterii.

10. Libros, * cum editi fuerint, quos de universo opere tuo moliris, quæso habere mereamur: maxime ut per eorum auctoritatem, si qua tibi in tuis displicent, à dignitate tui nominis jam non trepidi sequestremus. Librum etiam de Gratia & Libero arbitrio non habemus: superest ut eum, quia utilem quæstioni confidimus, mereamur accipere. Nolo autem sanctitas tua sic me arbitretur hæc scribere, quasi de iis quæ nunc edidisti, ego dubitem. Sufficiat mihi pœna mea, quòd à præsentia tuæ deliciis exsulatus, * ubi salubribus tuis uberibus nutrebar, non solum absentia tua crucior, verum etiam pervicacia quorundam, qui non tantum manifesta respuunt, sed etiam non intellecta reprehendunt. Ceterum hac suspitione in tantum careo, ut potius infirmitatem meam, qua tales parum patienter fero, notabilem putem. Qualiter autem ad hæc consulendum judices, ut dixi, tuæ sapientiæ derelinquo. Nam ad me hoc pertinere credidi, pro ea quam Christo vel tibi debeo caritate, ut quæ in quæstionem veniunt non tacerem. Quidquid pro ea gratia, quam in te pusilli cum magnis miramur, vo-

* Retractionum libris intelligit.

* Hilarius Augustini se fuisse discipulum indicat.

lueris aut valueris, gratissimè accipiemus, tamquam à nobis carissima & reverentissima auctoritate decretum. Sanè quia urgente perlatore, timui ne vel non omnia, vel hæc ipsa minus dignè, conscius mearum virium, possem dirigere; egi cum * viro, tum moribus tum eloquio & studio claro, ut quanta posset collecta suis litteris intimaret: quas conjunctas his destinare curavi. Est enim talis qui etiam præter hanc necessitatem, dignus tuæ sanctitatis notitia judicetur. Sanctus Leontius diaconus cultor tuus, cum meis parentibus multum te salutat. Memorem mei paternitatem tuam Dominus Christus Ecclesie suæ annis pluribus donare dignetur, domine Pater. Et infra: Sciat sanctitas tua, fratrem meum, cujus maxime causa hinc discessimus, cum matrona sua ex consensu perfectam Deo continentiam devovisse. Unde rogamus sanctitatem tuam, ut orare digneris, quo hoc ipsum in eis Dominus confirmare & custodire dignetur.

* Prosperum intelligere videtur, cuius præcedit epistola.

Continentiæ perpetuæ votum mutuo inter conjugatos consensu initum.

S. AURELI AUGUSTINI
HIPPONENSIS EPISCOPI
DE PRÆDESTINATIONE
SANCTORUM
LIBER AD PROSPERUM
ET HILARIUM * PRIMUS.

In quo Prædestinationis & Gratiæ veritas propugnatur contra Semipelagianos, homines videlicet à pelagiana heresi omnino nequam recedentes, dum salutis initium ac fidei ex nobis ipsis esse volunt, ut hoc tantquam merito præcedente cetera bona dono Dei consequantur. Ostendit Augustinus, donum Dei esse, non solum incrementum, sed ipsum quoque initium fidei. Hac de re se aliter sensisse aliquando, & in opusculis ante suum episcopatum scriptis errasse non diffitetur, velut in illa quam objectant, Expositione propositionum ex epistola ad Romanos. At postea convictum se indicat hoc præcipue testimonio: Quid autem habes, quod non accepisti? Quod testimonium de ipsa etiam fide accipiendum probat. Fidem inter alia numerandam esse opera, quibus Dei gratiam præveniri negat Apostolus, cum dicit: Non ex operibus. Gratia duritiam cordis auferri; & ad Christum venire omnes qui à Patre docentur ut veniant: quos autem docet, misericordia docere; & quos

* Scriptus post Retractationum libros, an. Christi 428. aut 429.